

De
*Hollandsche
Molen*

35 jaar molenspecialist bij de
Rijksdienst voor de Monumentenzorg

Gerrit Keunen,
molenaar op een ambtelijke molen

MOLENICONEN

Gerrit Keunen (geb. 1947) is van 1970 tot eind 2005 werkzaam bij de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg (het huidige Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). Het molen DNA krijgt hij vooral van zijn moeder mee.

Hoewel hij bovenmatig is geïnteresseerd in (molen)geschiedenis kiest hij toch voor een HTS opleiding Weg- en Waterbouw. Zijn belangstelling voor water en polderbemaling geeft daarin de doorslag. Die papieren leveren hem de hiervoor genoemde baan op bij de Rijksdienst. Hij wordt naar eigen zeggen 'een molenaar op een ambtelijke molen'. De geboren en getogen Utrechter heeft een uitgesproken mening over molenbehoud. "Molens moeten als werktuig worden behouden en dus draaien. Zoals een orgel moet kunnen spelen."

De kiem van zijn molenliefde ligt in de Alblasserwaard. Zijn moeder is een dochter van een zoon van een molenaar op de Achtkante Molen in Groot-Ammers. Als kind toert hij van tijd tot tijd rond in de Alblasserwaard om molens te bezoeken en te bekijken. Én naar de verhalen te luisteren van de oud-molenaars. Thuis gekomen gaat hij de molens meteen tekenen en later maakt hij er zelfs met lucifers en

In de zomer van 1981 werd de voltallige molenafdeling van de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg op de foto gezet. Vlnr. Jan Heijdra, Gerrit Keunen, Jos Gunneweg, W.A. Korpershoek, Chr. Stooker (adm. medewerker) en Geert Nienhuis. (Foto: Archief De Hollandsche Molen)

karton kleine modellen van. Nadat hij in 1957 is verhuisd naar Zuilen bezoekt hij op de fiets diverse molens in die regio. Hij belandt in die periode ook bij de familie Dolman in Harmelen. Een familie waarmee hij ook nu nog een warme band heeft.

Ambtenaar

In 1970, het jaar dat hij afstudeert aan de HTS Weg- en Waterbouw, zoekt de Rijksdienst voor de Monumentenzorg nieuw personeel. De Dienst gaat zich in die tijd steeds meer bezighouden met molenrestauraties en de molenafdeling heeft versterking nodig. Gerrit Keunen wordt benaderd en aangenomen. De Rijksdienst is destijds gevestigd op twee etages(!) van een gebouw in Voorburg waarin ook de Arbeidsinspectie zit.

Twee dingen worden hem al snel duidelijk: de cultuur is zeer ambtelijk. “Even een briefje versturen, was er niet bij. Dat moest via vastgestelde structuren en lijnen gaan.” En de vierkoppige molenafdeling heeft een aparte status: “Wij zaten min of meer direct vast aan de directeur en hadden weinig te maken met de rest van de organisatie.”

Hamer

Keunen krijgt ruwweg de molens in de provin-

cies Utrecht, Noord- en Zuid-Holland en later Zeeland onder zijn hoede. In grote lijnen zijn zijn taken restauratieplannen maken, deze beoordelen als zij van derden kwamen en het vaststellen van subsidiabele kosten bij subsidieaanvragen.

Voor zijn werk bezoekt hij molens die hersteld moeten worden om te beoordelen in welke staat zij zich bevinden. Het belangrijkste hulpmiddel bij zijn inspecties is de hamer. “Het is een eenvoudige maar beproefde methode.” Hiermee klopt hij op de verschillende houten onderdelen, alsmede het metselwerk, om aan de hand van het geluid zijn ‘diagnose’ vast te stellen. De bevindingen worden vervolgens thuis (een thuiswerker ‘avant la lettre’) uitgewerkt in een rapport.

Grote rol Rijksdienst

De Rijksdienst speelt in de beginjaren van zijn carrière een grote rol in het molenbehoud. Bijna alle molens zijn sinds de invoering van de Monumentenwet in 1961 een rijksmonument geworden en daarmee neemt de betrokkenheid van de overheid voor deze werktuigen sterk toe. Het is de molenafdeling die onder meer de restauratieplannen en -bestekken maakt en in het verlengde daarvan min of meer de vergunning- en subsidieverlening regelt.

‘Jonge hond’ Gerrit Keunen

Gerrit Keunen is ook een van de acht ‘jonge honden’ die begin jaren zeventig Het Gilde van Vrijwillige Molenaars oprichten. Hij raakt medio jaren zestig in de Zaanstreek aan de praat met een aantal mensen over hoe de toekomst van de molens er nu uit zou moeten zien. Heel veel molens staan in die tijd stil, omdat ze geen functie meer hebben. De redding voor de molens is in hun ogen om ze weer te laten draaien. Het achttal ‘jonge honden’ verzamelt zich in 1967 in een pannenkoekenrestaurant in Leiden, waar het besluit wordt genomen om een organisatie op te richten, die molenaars zou gaan opleiden. Bestuurlijk heeft hij geen functie gehad.

Vóór die tijd is het met name De Hollandsche Molen die bij de overheid aangeeft welke molens hersteld of gerestaureerd moeten worden. De vereniging moet een stap terugdoen. “Ik kan mij voorstellen dat dit niet leuk was voor hen, maar ik heb er zelf in mijn werk weinig van gemerkt. Volgens Keunen is deze ontwikkeling simpelweg het gevolg van de centralisatiegedachte bij de overheid in de zestiger jaren.

Kennis

De molenspecialisten van de Rijksdienst beschikken over de benodigde kennis van zaken. Elders ontbreekt dat veelal. Dat blijkt als eind tachtiger, begin negentiger jaren wordt gedecentraliseerd. De gemeenten krijgen meer taken in de monumentenzorg, maar Keunen ervaart dat met name de kleinere gemeenten onvoldoende kennis in huis hebben, zodat voor het 'veldwerk' en de expertise toch bij de Rijksdienst wordt aangeklopt.

In 1986/1987 is Gerrit Keunen betrokken bij de restauratie van molen De Windotter in IJsselstein. Op de foto keurt hij (midden) het hout voor de nieuwe overringstukken van de kap. (Foto: Collectie Maarten Dolman)

In latere jaren wordt de relatieve onafhankelijkheid van de molenafdeling ingeperkt. De ambtelijke organisatie van de dienst wordt zodanig ingericht dat de molenafdeling min of meer op gelijke voet met andere afdelingen komt te staan.

Tevreden

Terugblikkend stelt Keunen dat er veel is bereikt tijdens zijn dienstverband. "Aan de basis van het molenbehoud ligt de keuze die gemaakt is om wezensvreemde bestemmingen buiten de deur te houden, dat is een beleidsvisie. En de keuze om de molens als werktuigen te zien, zo goed als dat je een orgel ziet als een instrument. Dat zijn twee fundamentele keuzes die binnen de Rijksdienst gemaakt zijn. En daar is de rest op opgebouwd. Ik zie nu, althans, in ieder geval in de tijd dat ik bij de Rijksdienst heb gezeten, dat er een kwaliteitsverbetering ontstaan is, dat er nagenoeg niks meer is verdwenen en dat het kwaliteitsniveau van de rest sterk is omhoog gegaan."

Hierbij is volgens hem ook veel 'oud zeer uit de levensloop van het object weggewerkt waardoor het is gerevitaliseerd.' Hij realiseert zich dat er nu door sommigen anders over wordt gedacht, maar mede dankzij deze aanpak staan de molens er in zijn ogen nu relatief goed bij.

Samen met beroepsmolenaar Maarten Dolman op de stellingzolder van molen De Windotter in IJsselstein. Gerrit Keunen maakt eind jaren vijftig voor het eerst kennis met de vader van Maarten. Sindsdien is een hechte band ontstaan met de familie en de molen. (Foto: Wim Giebels)

Na de Rijksdienst

Gerrit Keunen heeft na zijn vertrek bij de Rijksdienst in 2005 niet bepaald stilgezeten. “Gevraagd en ongevraagd kwamen er dingen op mij af”, stelt hij. Zo heeft hij onder meer op verzoek restauratieplannen gemaakt voor een aantal molens in de Alblasserwaard. Daarnaast komt hij wel eens projecten tegen die vastlopen en waar hij dan op eigen initiatief de helpende hand biedt omdat hij de betreffende molen interessant vindt en mensen verder wil helpen.

Ook is hij actief bij molenprojecten in het buitenland, in het bijzonder in Hongarije. Dat land bezoekt hij sinds 2006 bijna jaarlijks. Het rustige land en uiteraard de molens trekken hem aan. “Veel korenmolens daar komen redelijk overeen met de molens die in ons land staan. Met dit verschil dat de wieken en assen van hout zijn. Het ijzeren tijdperk hebben ze niet meegemaakt.” Het gros staat er heel slecht bij en kan ook niet werken en dat betreurt hij zeer. De belangrijkste oorzaak is volgens hem dat de kennis van het molenmakers- en molenaarsvak daar is verdwenen. Hij had een ambitieus doel: “Ik wilde bekijken of ik daar het molenbehoud op poten kon krijgen.” Tot op heden is dat door verschillende redenen niet gelukt.

Na zijn vertrek bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg blijft Keunen actief in het molenveld. Zo is hij in 2006 betrokken bij de restauratie van de Boezemmolen Nr. 6 in Haastrecht. Op de foto is hij bezig met opmetingen in de molen. De molen wordt uiteindelijk in 2011 officieel in gebruik genomen. (Foto: Erik Stoop)

Op 26 september 2006 ontvangt Gerrit Keunen een koninklijke onderscheiding. Hij mag zich sinds die dag Ridder in de Orde van Oranje-Nassau noemen. Rechts de toenmalige burgemeester van De Schermer mevrouw Ria Oosterop-Van Leussen. (Foto: Sija Keunen)

Zorgen

Waar hij zich wel zorgen over maakt, is de terugtrekkende overheid op het gebied van de molenbescherming. De afdeling zelf is gekrompen naar twee man en dat is onvoldoende in zijn ogen. Kort gezegd stelt hij dat de overheid een continue onafhankelijke factor is en boven de partijen staat. Zij heeft geen ander belang

De wensenlijst van Gerrit Keunen

Gerrit Keunen heeft veel wensen die hij graag gerealiseerd zou willen zien. Hij bespreekt er drie.

1. Het herstel van het molencomplex van Streefkerk. Hij ziet dit als een waterbouwkundig monument van nationale betekenis omdat het de vroegere gecompliceerde bemalingsstructuur laat zien van het benedenrivierengebied.

2. Het plaatsen van een historisch verantwoorde replica van de houtzaagmolen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) tegenover het Centraal Station in Amsterdam. Dit is niet alleen een tastbaar bewijs van de grote betekenis van de windmolentechnologie maar laat ook zien hoe essentieel de houtzaagmolens voor Nederland en in het bijzonder voor Amsterdam zijn geweest. Keunen is ervan overtuigd dat de stad hierdoor een grote toeristische trekpleister erbij krijgt.

3. De terugkeer van de hellend schepradmolen Molen A-1 in Bleiswijk (Z-H). Iedereen kent de schepradmolens waarbij het scheprad verticaal staat. Maar er is een periode in de geschiedenis van de polderbemaling geweest dat werd geëxperimenteerd met een schuin geplaatst scheprad, dat efficiënter zou werken. Keunen benadrukt dat het hier gaat om een molen die daadwerkelijk weer zou kunnen functioneren.

Voor molen De Winddotter in IJsselstein (Foto: Wim Giebels)

dan hoe gaan we zo goed mogelijk met het monument om. Het behartigen van dat belang heeft in de jaren na 2005 geleden onder de algemeen maatschappelijke tendens dat 'de markt het moet doen'.

"In plaats van de breed verkondigde vereenvoudiging is de situatie alleen maar gecompliceerder geworden door steeds meer papier en regeltjes."

Columbus

Als je in het molenbehoud succes wilt hebben moet je 'op pad gaan'. Op basis van het motto:

'als Columbus niet was gaan varen, had hij Amerika niet ontdekt'. Stil zitten is voor hem geen optie. Keunen is ervan overtuigd dat initiatief nemen op korte dan wel lange termijn altijd wat oplevert.

Advies

"Kijk, het molenbehoud heeft in belangrijke mate te maken met het genereren van draagvlak en activiteit én inzet van mensen. Dat geld of die hulp komt dan wel een keer."

Hij adviseert De Hollandsche Molen, als nationale molenvereniging, vooral daarmee aan de gang te gaan.